യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 6
(നിർവാണപ്രകരണം ഉത്തരാർധം)/സർഗം 140

വ്യാധ ഉവാച .
ഭഗവംസ്ത്വാദൃശസ്താം താമവസ്ഥാം ച കഥം ഗതഃ .
കഥം ധ്യാനപ്രയോഗേണ തദാ നോപശമം ഗതഃ .. 1
മുനിരുവാച .
കല്പാന്തേഷു വിനശ്യന്തി നാശൈർനാനാവിധാത്മഭിഃ .
ജഗന്തി ഭ്രാന്തിരൂപാണി നഭസ്യാഭാസരൂപിഭിഃ .. 2
കദാചിത്ക്രമശോ നാശഃ കല്പാന്തേ സംപ്രവർതതേ .
അശങ്കിതം കദാചിദ്-ദ്രാഗേ-കധാ-ദിവി-കാരതഃ .. 3
തദാ ദ്രാഗിത്യേവ യദാ വികൃതം വാരി തത്തഥാ .
തേന യാവത്സരന്ത്യാദ്യം താവന്നീതാ ജലൈഃ സുരാഃ .. 4
അന്യച്ച വിപിനാധീശ കാലഃ സർവംകഷോ ഹ്യയമ് .
യത്ര കാലേ തതസ്തസ്മിംസ്ത്വവശ്യംഭാവി തത്തഥാ .. 5
ബലം ബുദ്ധിശ്ച തേജശ്ച ക്ഷയകാല ഉപസ്ഥിതേ .
വിപര്യസ്യതി സർവത്ര സർവഥാ മഹതാമപി .. 6
അന്യച്ച വിപിനാധീശ മയൈതത്തവ വർണിതമ് .
സ്വപ്നദൃഷ്ടം കില സ്വപ്നേ കിം ന സംഭവതീഹ കമ് .. 7
വ്യാധ ഉവാച .
അസദേതദ്യദി വിഭോ സ്വപ്നസംഭ്രമമാത്രകമ് .
കഥിതേന തദൈതേന കോഽർഥഃ കല്യാണകോവിദ .. 8
മുനിരുവാച .
ത്വദ്ബോധനാത്മകം കാര്യം മഹദസ്ത്യത്ര ബുദ്ധിമൻ .
ഏതദ്ഭ്രമാത്മകം വേത്തി ഭവാൻസത്യം തു മേ ശൃണു .. 9
അനന്തരമഹം തസ്മിന്മത്തൈകാർണവരംഹസി .
ജന്തോരോജഃ സ്ഥിതഃ സ്വപ്നേ ഭ്രാന്തം ഭ്രാന്തോ വ്യലോകയ .. 10
യാവത്സസകലം വാരി ക്വാപി നിർഗന്തുമുദ്യതമ് .
വിക്ഷുബ്ധവജ്രവിത്രസ്തസപക്ഷാദ്രീന്ദ്രവൃന്ദവത് .. 11
ലബ്ധവാനുഹ്യമാനോഽഹം കംചിദ്ദൈവവശാത്തടമ് .
അവസം തമവഷ്ടഭ്യ ശിഖരപ്രാന്തസംനിഭമ് .. 12
അഥ ക്ഷണേന സലിലം തദശേഷേണ നിര്യയൗ .
വീച്യഗ്രസ്ഫുടിതാകാരൈർദേവൈസ്താരകിതാമ്ബരമ് .. 13
താരാഗണൈശ്ച പാതാലഗതൈർമണിമയോദരമ് .
ആവർതേഷു പരാവൃത്തൈഃ സ്ഫാരമദ്രിജരത്തൃണൈഃ .. 14
ഹേമദ്വീപോപമൈർവ്യാപ്തം ഗീർവാണപുരമന്ദിരൈഃ .
ഭ്രമത്സുരാങ്ഗനാലീനനലിനീജാലമാലിതമ് .. 15
മധ്യോഹ്യമാനകല്പാഭ്രനീലശൈവാലജാലകമ് .
വിദ്യുദ്ഗോരോചനാമ്ഭോദനീലനീരജനിർഭരമ് .. 16

സ്ഫുരത്സീകരനീഹാരമേഘാദ്രികൃതദിക്തടമ് .
ഉല്ലോലദ്വീചിസംദിഗ്ധവഹത്കല്പദ്രുമവ്രജമ് .. 17
അഥൈകാർണവ-ഖാതോ്ഽസാ/വഭവ+ച്ഛുഷ്ക-കോടരഃ .
ക്വചിദ്ഗലിതസഹ്യാദ്രി ക്വചിത്സംശീകമന്ദരഃ .. 18
ക്വചിത്കങ്കനിമഗ്നേന്ദുയമവാസവതക്ഷകഃ .
ക്വചിത്പങ്കനിമഗ്നാധഃശാഖകല്പദ്രുമോത്കരഃ .. 19
ക്വചിത്കമലവത്കീർണലോകപാലശിരഃകരഃ .
ക്വചിത്പങ്കജവിശ്രാന്തരുധിരഹ്രദപാടലഃ .. 20
ക്വചിദാകണ്ഠനിർമഗ്നക്വണദ്വിദ്യാധരീഗണഃ .
ക്വചിത്സ്വപ്നമൃതേഭാഭ-യാമ്യോഗ്രമഹിഷാവൃതഃ .. 21
ക്വചിത്സന്നമഹാകായഗരുഡാമരപർവതഃ .
ക്വചിന്മത്തമഹാസേതുര്യമദണ്ഡേന ഭൂജുഷാ .. 22
ക്വചിത്പ്രമൃതവൈരിഞ്ചഹംസസസ്മിതപങ്കഭൂഃ .
ക്വചിത്പങ്കവിനിർമഗ്നദേഹാർധാമരവാരണഃ .. 23
ഏതസ്മിന്നന്തരേ തത്ര സാനും പ്രാപ്യാശ്രമേ ശ്രമാത് .
വിശ്രാന്തോസ്മി യദാ തേന ഭൃശം നിദ്രാജഗാമ മാമ് .. 24
തതഃ സുഷുപ്തനിദ്രാന്തസ്തയാ വാസനയാന്വിതഃ .
തം താദൃഗേവ കല്പാന്തമപശ്യം സ്വൗജസി സ്ഥിതഃ .. 25
ദൃഷ്ട്വാ തദ്ത്രിഗുണം ദുഃഖം ചിരേണാത്രാഹമാകുലഃ .
പ്രബുദ്ധോ ദൃഷ്ടവാൻസാനും തമേവാസ്യ ഹൃദി സ്ഥിതമ് .. 26
അഥ തത്ര ദ്വിതീയേ്ഽഹ്നി ഭാസ്കരോദയസുന്ദരമ് .
സലോകാകാശഭൂശൈലം ഭുവനം ദൃഷ്ടവാനഹമ് .. 27
ദ്യൗഃ ക്ഷമാ വായുരാകാശം പർവതാഃ സരിതോ ദിശഃ .
ഇതി മേ ചേതസോ ജാതം പത്രാദി വിടപാദിവ .. 28
തതസ്തസ്മിംസ്തഥാ ദൃഷ്ടേ ഭൂതലേ തൈഃ പദാർഥകൈഃ .
വ്യവഹാരം പ്രവൃത്തോ്ഽഹം കിംചിദ്വിസ്മൃതധീരിതഃ .. 29
ജാതസ്യ മേ്ദ്യ വർഷാണി ഷോഡശൈഷ പിതാ മമ .
ഇയം മാതാസ്പദം ചേദമിതി മേ പ്രതിമോദഭൂത് .. 30
അപശ്യം ഗ്രാമകം കംചിത്കംചിച്ച ബ്രാഹ്മണാശ്രമമ് .
കിംചിദ്ഗേഹം തഥാ കശ്ചിദ്വന്ധുഃ കസ്മിംശ്ചിദാശ്രമേ .. 31
അഥ മേ തിഷ്ഠതഃ സാർധം ബന്ധുഭിർഗ്രാമമന്ദിരേ .
അഹോരാത്രേഷു ഗച്ഛത്സു ജാഗ്രദാദീംസ്തദേവ സത് .. 32
തതഃ കാലവശാത്തത്ര പ്രാക്തനീ ബോധധീർമമ .
വിസ്മൃതാ താദൃശാഭ്യാസാദഹോ തസ്യേവ മത്സ്യതാ .. 33
ഇത്യഹം ഗ്രാമവാസ്തവ്യഃ സംപന്നോ ബ്രാഹ്മണസ്തദാ .
ദേഹമാത്രകബദ്ധാസ്ഥോ ദൂരീകൃതവിവേകഭൂഃ .. 34
ശരീരമാത്രാത്മവപുർദാരമാത്രാനുരഞ്ജിതഃ .
വാസനാമാത്രസാരാത്മാ ധനമാത്രൈകതത്പരഃ .. 35
ജീർണഗോമാത്രകധനഃ സംരോപിതലതാവൃതിഃ .
സംചിതാഗ്ന്യവനിപ്രാണിരുപാർജിതകമണ്ഡലുഃ .. 36

ചലവൃക്ഷകബദ്ധാസ്ഥാ ലോകാചാരരതഃ സദാ .
ഗൃഹപാർശ്വഗതാനീലശാദ്വലസ്ഥലികാസ്ഥിതിഃ .. 37
ശാക-ശാകാ-യതാ-രാമ/രചനാ-നീത-വാസരഃ .
സരിദ്ഹ്രദ-നദീതീർഥ/സരസി സ്നാനതത്പരഃ .. 38
ഗോമയാന്നജലാമ്ബ്വഗ്നികാഷ്ഠേഷ്ടാ കഷ്ടസംചയീ .
ഇദം കാര്യമിദം നേതി പാശാഭ്യാം വിവശീകൃതഃ .. 39
ഇതി മേ ജീവതസ്തത്ര സംവത്സരശതം ഗതമ് .
ഏകദാഭ്യാഗതോ ദൂരാത്താപസോഽതിഥിരാത്മവാൻ .. 40
പൂജിതോഽസൗ വിശശ്രാമ മൃദ്ഗൃഹേ സ്നാനപൂർവകമ് .
ഭുക്തവാഞ്ഛയനേ സ്ഥിത്വാ രാത്രൗ വർണിതവാൻകഥാമ് .. 41
നാനാദിഗ്ദേശശൈലോർവീവ്യവഹാരമനോഹരേ .
കഥാപ്രസങ്ഗേ കസ്മിംശ്ചിന്നാനാവിധരസാശ്രയേ .. 42
സർവം ചിന്മാത്രമേവേദമനന്തമവികാരി ച .
ജഗത്തയേവ കചതി യഥാസ്ഥിതമപി സ്ഥിതമ് .. 43
ഇത്യഹം ബോധിതസ്തേന ബോധൈകഘനതാം ഗതഃ .
സ്മൃതവാംസ്തമശേഷേണ വൃത്താന്തം ധാരണാവശാത് .. 44
സ്മൃതവാനാത്മവൃത്താന്തം യസ്യാഹമുദരേ സ്ഥിതഃ .
തം വിരാഡപമാശങ്ക്യ തസ്മാന്നിർഗന്തുമുദ്യതഃ .. 49
തദാസ്യം നിർഗമദ്വാരമഥ ജാനാമി നോ യദാ .
വിസ്തീർണേ ഭുവനേ യസ്മിൻഭൂമ്യബ്ധ്യദ്രിസരിദ്വൃതേ .. 46
തദാ തമത്യജന്നേവ ദേശം ബന്ധുജനാവൃതമ് .
തസ്യ പ്രാണം പ്രവിഷ്ടോഽഹം നിർഗന്തും പവനം ബഹിഃ .. 47
ഇഹസ്ഥസ്യ വിരാജോഽസ്യ ബാഹ്യമാഭ്യന്തരം തഥാ .
അന്യജം സർവമീക്ഷേഽഹമിതി നിർണീയ താദൃശമ് .. 48
ധാരണാം സംവിദാ ബദ്ധ്വാ പ്രദേശം സ്വം തമത്യജമ് .
തത്പ്രാണൈഃ സഹ നിര്യാത ആമോദഃ കുസുമാദിവ .. 49
പവനസ്കന്ധമാസാദ്യ പ്രാപ്യ തന്മുഖകോടരമ് .
ബഹിർവാതരഥേനാഹം നിർഗതോ ദൃഷ്ടവാൻപുരഃ .. 50
യാവത്തഥൈവ മദ്ദേഹോ ബദ്ധപദ്മാസനഃ സ്ഥിതഃ .
ക്വാപി മുന്യാശ്രമഃ ശിഷ്യൈഃ പാലിതോ ഗിരികന്ദരേ .. 51
പുരോ മേ തിഷ്ഠതാം തേഷാം മത്സംരക്ഷണകർമണാമ് .
മുഹൂർതമാത്രം ച ഗതഃ കാലശ്ചാന്തേ നിവാസിനാമ് .. 52
ഹൃദയം സംപ്രവിഷ്ടോഽസൗ യസ്യാഹം സ പുമാനപി .
പൃഷ്ഠേനോത്സവ-ലബ്ധേന ശേതേ തൃപ്തോഽന്ധസാ സുഖമ് .. 53
തദാശ്ചര്യം മയാ ദൃഷ്ട്വാ നോക്തം കിംച ന കസ്യചിത് .
പുനസ്തസ്യൈവ ഹൃദയം പ്രവിഷ്ടഃ കൗതുകാദഹമ് .. 54
പ്രാപ്തോഽസ്മ്യോജഃപ്രദേശം തം തസ്യ തസ്മിൻഹൃദന്തരേ .
അവേക്ഷിതും സ്വബന്ധൂംസ്താന്വ്യാപ്തോ വാസനയാ തയാ .. 55
യാവത്തത്ര യുഗസ്യാന്തഃ സംപ്രവൃത്തോഽതിദാരുണഃ .
ഭുവനം തദ്വിപര്യാസ-മാഗതം സഹ സംസ്ഥയാ .. 56

അന്യ ഏവാചലാസ്തത്ര വസുധാന്യാ ച സംസ്ഥിതാ .
അന്യ ഏവ ककुബ്ഭേദസ്തഥാന്യാ ഭുവനസ്ഥിതിഃ .. 57
തേ ബന്ധവഃ സ ച ഗ്രാമഃ സ ഭൂഭാഗഃ സ ദിക്തടഃ .
ന ജാനേ ക്വ ഗതം സർവം വ്യൂഹ്യ നീതമിവാനിലൈഃ .. 58
തദാ പശ്യാമി ഭുവനം യാവദന്യദവസ്ഥിതമ് .
അപൂർവസംനിവേശം തജ്ജഗദന്യദിവോദിതമ് .. 59
തപന്തി ദ്വാദശാദിത്യാഃ പ്രജ്വലന്തി ദിശോ ദശ .
ശീതാശ്യാനാമ്ബുവച്ഛൈലാഃ പ്രവൃത്താ ഗലിതും ബലാത് .. 60
അദ്രാവദ്രൗ ദിശിദിശി ജ്വലന്തി വനപങ്ക്തയഃ .
ദഗ്ധാഃ സ്മൃതിപദം യാതാഃ സമസ്താ രത്നഭൂതയഃ .. 61
സർവ ഏവാബ്ധയഃ ശുഷ്കാ മഹാവാതാഃ പുരഃസ്ഥിതാഃ .
അങ്ഗാരരാശിതാം യാതം ഭൂമണ്ഡലമശേഷതഃ .. 62
പാതാലതോ ഭൂതലതോ/ഥ ദിഗ്ഭ്യോ
ജ്വാലാ വിനിർഗന്തുമനുപ്രവൃത്താഃ .
സംധ്യാഭ്രവച്ചാശു ബഭൂവ വിശ്വം
ജ്വാലാമയേ മണ്ഡലമേകമേവ .. 63

ജ്വാലാമയേ സദ്മനി ഹേമപദ്മ-
കോശേ ഭ്രമദ്/ഭൃങ്ഗ ഇവ പ്രവിഷ്ടഃ .
തതോ/ഹ-മാരാ+ച്ഛലഭ+ക്രമേണ
ന-ചാപ്തവാന്ദാഹ-വികാരദുഃഖമ് .. 64

ജ്വാലാമയേ സാധു മഹാമ്ബുവാഹേ
ഭ്രമാമ്യഹം വിദ്യുദി-വാനി-ലാത്മാ .
ജ്വാലാപരിസ്പന്ദവിലോലവർഷ്മാ
സ്ഥലാബ്ജഖണ്ഡ+ഭ്രമരോ/പമ+ശ്രീഃ .. 65

ഇത്യാർഷേ ശ്രീവാസിഷ്ഠമഹാരാമായണേ വാത്മീകീയേ മോക്ഷോ-പായേഷു നിർവാണ പ്രകരണേ ഉത്തരാർധേ ഹൃദയ-കല്പനാ-വർണനം നാമ ചത്വാ-രിംശ-ദധിക-ശതതമഃ സർഗഃ .. 140 ..
ഓം
****
CHECKED BY GURU P.R.IYER
3.1.2024